

Світлана Филипчук, к. і. н.

Національний університет «Острозька академія», Україна

МЕДІАТИЗАЦІЯ ПРАВОСЛАВ'Я У ВИМІРІ ДІЯЛЬНОСТІ НАВКОЛОЦЕРКОВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ОБ'ЄДНАНЬ УПЦ МП ТА УПЦ КП

Svitlana Fylypchuk, PhD in History

National University «Ostroh Academy», Ukraine

THE ORTHODOXY MEDIATIZATION IN THE SURVEY OF THE NEAR-CHURCH ORGANIZATIONS AND ASSOCIATIONS OF THE UOC-MP AND THE UOC-KP ACTIVITIES

The process of the Orthodoxy mediatization is being traced in the Ukrainian public space, which is publicized through the prism of multi-vectoral activities of the near-church organizations and associations of the UOC-MP and the UOC-KP. Such structures in a secularized environment act as mediators between churches and unbelievers, who want to satisfy and fulfill their spiritual needs in educational, social, charitable, and socio-political realms. Extra-church structures are mostly engaged in a variety of extracult activities, which, through social communications, articulate the important issues for Orthodox people in the social-religious discourse. Working mostly on the profane territory, these organizations bring sacred meaning to the secular media environment. The process of the Orthodoxy mediatization in the survey of the near-church structures activities is characterized by the incorporation through secular and confessional mass media into all spheres of life of Ukrainian society. Thus, the mediaization of the UOC-MP and the UOC-KP deepens the processes of politicization of religion, the sacralization of politics, the consumerism, the privatization of religion and secularization that are present in Ukrainian society.

Keywords: mediatization, social communications, religious activities, near-church organizations and associations, UOC-MP, UOC-KP.

Актуальність дослідження. Сучасна інформаційна епоха викликає трансформації православ'я, зокрема в праксеологічній сфері, сегментом якої є діяльність навколоцерковних структур. Актуальність дослідження зумовлена процесом активної різновекторної роботи православних організацій та об'єднань. Ці структури є своєрідними майданчиками та водночас медіаторами для реалізації не лише віряними, але здебільшого невоцерковленими громадянами, які декларують «православну» ідентичність, своїх духовних прагнень, пошуків, потенцій в освітньо-виховній, соціально-благодійній та громадсько-політичній сферах суспільного життя сучасної України.

У комунікативістиці наприкінці ХХ ст. виокремилося чимало інтердисциплінарних векторів дослідження впливу ЗМІ на різні сфери життя суспільства: політику, економіку, релігію, культуру тощо. Так, шведський дослідник Кент Асп представив концепцію медіатизації політичної сфери, щоб пояснити процес, під час якого медіа стали важливим/єдиним посередником між політикою і суспільством, створивши медіатизовану соціальну реальність, яка контролюється та корегується медіа-індустрією через формат висвітлення політичних подій. Відтак політична структура стала залежною від медіа, як єдиного джерела уявлень людей про політичну реальність¹.

Досліджуючи взаємовідношення релігії і медіа, ми спираємося на концепцію медіатизації релігії, яку розробив данський учений С. Гьярвард. На його думку, «медіатизація – це не універсальне явище, воно притаманне промислово високорозвиненим модерним культурам і

¹ Asp, K. (1990). *Medialisering, medielogik, mediekrafti*. Nordicom-Information. 4, 7–12.

суспільствам. ... Це процес посилення ролі ЗМІ в усіх сферах суспільства»¹. Дослідник наголошує на важливості вивчати взаємовідношення релігії і медіа в контексті медіатизації, адже: для більшості громадян у процесі формування їхніх релігійних уявлень ЗМІ стали первісним джерелом інформації; деякі соціальні функції релігії поступово почали виконувати медіа; релігійні організації діють в сучасному інформаційному суспільстві за логікою ЗМІ, структуруючи свою діяльність за, приміром, цільовими аудиторіями². С. Гьярвард наполягає, що в суспільстві, перенасиченому медіа, які конструюють образ реальності, релігія не може існувати поза медіа-простором. Тому релігійні організації у такій медіа-ситуації і в таких медіа-умовах прагнуть демонструвати свою версію релігії, відмінну від тієї, яка існує в світських ЗМІ³.

Розвиваючи свою концепцію, С. Гьярвард наголошує, що медіатизація релігії трансформує саму реальність у трьох аспектах: 1) ЗМІ стають важливим/основним джерелом інформації про релігію, вони є і виробниками, і дистрибуторами релігійних вірувань, почуттів та ін., інтерактивні медіа можуть стати платформою для вираження і поширення індивідуальних вірувань; 2) релігійна інформація та релігійний досвід оприявлюються відповідно до вимог популярних медіа-жанрів, релігійні символи, практика й вірування стають сировиною для розповіді ЗМІ як про світські, так і про священні питання; 3) медіа-середовище багато в чому виконує культурні та соціальні функції інституалізованих релігій та забезпечує духовне керівництво, моральну орієнтацію та формує почуття приналежності до духовної громади⁴.

Вітчизняний дослідник М. Балаклицький узагальнив напрацювання зарубіжних та українських учених у сфері медіатизації релігії. Відтак, поділяючи висновки вченого й узагальнюючи, наголосимо, що цьому процесу притаманна: 1) проникненість релігії через засоби комунікативних технологій у всі сфери життя людини та суспільства: через інтерактивність і доступність сучасні ЗМІ можуть бути джерелом релігії та духовності, індикатором релігійних та духовних трансформацій. 2) Медіатизація релігії – це частина процесу секуляризації. Панівне становище медій в інформаційному суспільстві є прямим викликом владі, зокрема церковній. Новітні медіа стирають межі між профанним і священним, роблять релігію доступною, відтак наслідками цього є падіння авторитету релігійних лідерів, інституцій та доктрин. 3) Медіа не просто висвітлюють і репрезентують релігію; вони взаємодіють із нею в такий спосіб, який змінює обох. В інформаційну епоху, час мас-медіа, християнські конфесії не можуть перебувати поза межами медіатизації. Будь-яка релігія чи форма духовності має бути «вписана» в медіа, і медіа-події є засобом досягнення цього. Церкви повинні презентувати себе в медіа, якщо хочуть, щоб їх розглядали як доречні «релігійні пропозиції» у споживацькому суспільстві⁵.

У сфері української гуманітаристики працює чимало дослідників, які вивчають різні вектори взаємовідношень релігії та медіа, відображення в ЗМІ різних напрямів культової та показультової діяльності християнських конфесій. Так, А. Бойко досліджує багатовекторну сферу релігійної журналістики, М. Балаклицький вивчає медіатизацію протестантизму, Ю. Гавриш студіює релігійний діалогізм у нових медіа України як засіб соціальних комунікацій, О. Задоянчук відстежує особливості сприйняття УПЦ МП у ЗМІ України, Г. Гадьо досліджує медіа-стратегії католицької церкви в інтернеті, І. Скленар вивчає сучасну церковну пресу України та ін. Утім ці дослідження здебільшого журналістичнознавчого характеру, відтак комплексного релігієзнавчого вивчення проблеми медіатизації сучасного українського православ'я через призму діяльності їхніх навколоцерковних структур не здійснено.

Із урахуванням вищенаведеного, **метою дослідження** є окреслення виявів процесу медіатизації православ'я в сучасній Україні через призму діяльності навколоцерковних структур УПЦ МП та УПЦ КП. Ця мета реалізується в наступних завданнях: проаналізувати сфери позакультової діяльності навколоцерковних об'єднань та організацій двох найбільших православних

¹ Hjarvard, S. (2016). *Mediatization and the changing authority of religion*. Media, Culture & Society Vol. 38 (1), 10.

² Hjarvard, S. (2011). *The mediatization of religion : Theorising religion, media and social change*. Culture and Religion, 115.

³ Hjarvard, S. (2008). *The Mediatization of Society : A Theory of the Media as Agents of Social and Cultural Change*. Nordicom Review. Vol. 29 (2), pp. 115.

⁴ Hjarvard, S. (2011). *The mediatization of religion : Theorising religion, media and social change*. Culture and Religion, 124.

⁵ Балаклицький, М.А. (2011). *Медіатизація протестантизму в Україні 1991-2010 років*. Харків: Харківське історико-філологічне товариство, 55-56.

конфесій України; визначити роль навколоцерковних структур як медіаторів між церквою і суспільством, з'ясувати основні концептуальні повідомлення, які, відповідаючи на запити і потреби соціуму векторами своєї діяльності, артикують навколоцерковні організації та об'єднання.

Виклад основного матеріалу. Стрімке зростання динаміки релігійної мережі в останньому десятилітті ХХ ст. у нових суспільно-політичних умовах Української держави, інституціонування християнських конфесій, їхня активна культова та позакультова діяльність, що віддзеркалювалася в соціальних комунікаціях, посилили довіру та висунули нові запити до церковних інституцій. Зокрема, соціологічні дослідження Центру Разумкова засвідчують, що 2002 р. 53 % опитаних позитивно оцінили роль Церкви в сучасному українському суспільстві, водночас 31 % наполягали, що Церква не відіграє помітної ролі¹. Зміна суспільно-політичних умов, зокрема криваві події Революції Гідності та воєнні дії на Сході України, 2013 р. виявила, що лише 43 % громадян упевнені, що в сучасному українському суспільстві Церква відіграє помітну роль, тоді як 2014 р. таких було 53 %, у 2016 р. – 46 %². Залишається доволі значним число тих, хто вважає, що релігія є мало пристосованою до потреб сучасної людини: 2000 р. так вважали 31 % опитаних, 2010 р. – 21 %, 2013 р. – 29 %³. Водночас соціологічні дослідження, щодо фіксують рівень довіри до державних та соціальних інститутів, засвідчують, що серед інститутів держави та суспільства найбільшу довіру громадян, з-поміж інших, мають Церква (64,4%) і ЗМІ (48,3%)⁴. Водночас соціологічні дослідження щодо рівня довіри до державних та соціальних інститутів засвідчують, що серед інститутів держави та суспільства найбільшу довіру громадян, з-поміж інших, мають волонтерські (їм довіряють 66,7 % опитаних) та громадські організації (48,0 %)⁵.

Така оцінка українськими громадянами ролі Церкви в суспільному житті сучасної України, а також вияв довіри до громадських організацій знайшла свій відбиток у створенні та функціонуванні навколоцерковних структур – православних, католицьких і протестантських, які працюють у форматі громадських рухів, організацій, об'єднань, місіонерських товариств, асоціацій, форумів, центрів тощо, що своєю місієюною діяльністю покривають значну географію позакультової діяльності: освітньо-виховної, соціально-благодійної та громадсько-політичної. Такі організації та об'єднання, що почали виникати в 90-х рр. ХХ ст. і цей процес триває і досі, були ініційовані або церковним керівництвом (приміром, католицька місія «Карітас України»), або ж самими мирянами, або ж іноземцями (це здебільшого стосується православних навколоцерковних організацій МП та протестантських місій), які для виконання своїх місійних завдань користувалися різними (зовнішніми/внутрішніми, вербальними/невербальними) каналами комунікації. Ці навколоцерковні структури виступають своєрідними медіаторами релігійної комунікації, адже за своєю формою вони, порівняно з інституціоналізованими церквами, більш відкриті до світу, до потреб сучасної людини та викликів, які перед нею висуюють суспільно-політичні та духовні трансформації українського суспільства і глобалізованого світу.

Відомо, що індивідуальна культова діяльність, релігійна практика й досвід є ознаками релігійної людини. Соціологічні дослідження фіксують цю тенденцію: приміром, тільки на релігійні свята з 2000 по 2016 рр. храми відвідувало 52 % українських громадян, щотижня присутні на літургії – 17,7 %. Водночас на 2016 р. віруючими себе вважають 70,4 % українців, православними 65,4 %, а 24,3 % ідентифікують себе «просто православними»⁶. Ці та інші дані дають підстави для

¹ Дудар, Н., Шангіна Л. (2002). *Релігія і Церква в суспільному житті України*. Національна безпека і оборона. 10, 8.

² Релігія і Церква в українському суспільстві: соціологічне дослідження (2016). *Релігія, Церква, суспільство і держава: два роки після Майдану*. Київ: Центр Разумкова, 27.

³ Релігійність українців: рівень, характер, ставлення до окремих аспектів церковно-релігійної ситуації і державно-конфесійних відносин (2013). *Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин (інформаційні матеріали)*. Київ: Центр Разумкова, 31.

⁴ Ставлення громадян України до суспільних інститутів, електоральні орієнтації: Результати соціологічного дослідження (2017). *Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин (інформаційні матеріали)*. Київ: Центр Разумкова, 4.

⁵ Ставлення громадян України до суспільних інститутів, електоральні орієнтації: Результати соціологічного дослідження (2017). *Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин (інформаційні матеріали)*. Київ: Центр Разумкова, 2-4.

⁶ Релігія і Церква в українському суспільстві: соціологічне дослідження (2016). *Релігія, Церква, суспільство і держава: два роки після Майдану*. – Київ: Центр Разумкова, 27, 31–32.

твердження, що приватна, «домашня» православна релігійність, коли «віра глибоко в серці», знаходить вияв у дистанціюванні від безпосередньої присутності в храмі, від активної особистої участі в культовій і позакультовій діяльності церков, відтак перегляд, до прикладу, трансляцій святкових та інших богослужінь, проповідей, православних телепередач задовольняє потреби секуляризованої людини, яка ідентифікує себе «просто православною» і є одним із виявів медіатизації православ'я.

Розуміючи актуальність місії Церкви в суспільному просторі та значною мірою реалізуючи її через навколоцерковні структури, сучасний православний богослов, архімандрит Кирило (Говорун) наголошує: «Церква усвідомлює себе як Церква, коли вона вступає в публічний (*media*. – прим.автора) простір. ... Вона повинна в ньому перебувати і свідчити про Христа. Цей «інший» простір допомагає Церкві усвідомити її власну місію та ідентичність»¹.

У медіа-просторі стійким є переданий і сформований для секуляризованого українського суспільства образ УПЦ МП як ретранслятора ідей «русского мира», адже реципієнт, черпаючи інформацію про цю конфесію здебільшого зі світських ЗМІ, бачить, як стверджує дослідниця А. Бойко, «участь православних церков і релігійних організацій у суспільно-політичних подіях України 2013-2015 рр.; політично-ідеологічну концепцію «русского мира», в яку домінують роль відведено православ'ю (*у вимірі РПЦ. – прим.автора*); «Русскую православную армию» на Донеччині тощо»². Тому окремого аналізу вимагає політична діяльність навколоцерковних організацій, які своєю діяльністю поглиблюють формування та сприймання образу УПЦ МП саме в такій артикуляції. Йдеться, зокрема, про Союз православних громадян, Союз православних братств, «Держава», «Единое Отечество» та ін., які почали свою діяльність перед президентськими виборами 2004 р. і стали своєрідними рупорами ідеології УПЦ МП (власне, ідеології «русского мира») щодо державно-церковних відносин. Зокрема, слід відзначити надзвичайну суспільно-політичну активність цих організацій, які помічені своїми акціями разом із політичними партіями «Держава», Партією регіонів, Російським блоком, партією «Союз», комуністами, прогресивними соціалістами (приміром, хресні ходи, паломництва до мощей, різного роду марафони) на дражливі для українського суспільства теми мови, федералізму, членства в НАТО та Євросоюзі. Їхні медіа скидаються більше на органи політичних партій, але аж ніяк не на релігійні братства та організації. Чого варті промовисті назви статей: «Православная и патриотическая общественность Украины поддерживает позицию России в «газовом вопросе», «Российские соотечественники, проживающие на территории Украины, Крыма и Севастополя выражают полную и безоговорочную поддержку экономической политике, осуществляемой Россией в отношении Украины», «Антироссийская Украина, став санитарным кордоном НАТО, – это угроза святому Православию, самому существованию России и славянского мира в целом»³.

Ці організації вирізняє те, що всі вони: вороже/скептично налаштовані проти Української держави, мови і нації; заперечують демократичні свободи та цінності; борються проти «світового порядку», що, на їхню думку, уособлює США та ЄС, які, в свою чергу, готують прихід антихриста; закликають до необхідності «нового порядку», а – це відродження православної Російської імперії; закликають до репресій проти «нашоукраїнців», «бандерівців» тощо. Так, ними 2004 р. було організовано різного роду молебні, «стояння», «хресні ходи» по Києву, учасники поряд із іконами несли портрети В.Януковича. Водночас ці структури використовували власні друковані та електронні медіа-ресурси для презентації таких тем у суспільно-політичному дискурсі. Підкреслимо, що такі заходи не тільки не мобілізували православних, але викликали суспільне невдоволення, нерозуміння та суттєво сприяли падінню авторитету УПЦ. Організація «Держава» ініціювала видання та роздачу на початку навчального року шкільних щоденників із зображенням на одній із перших сторінок прем'єр-міністра В. Януковича й митрополита Володимира⁴.

Улітку 2007 р. навколоправославні організації «Держава», «Единое Отечество», Союз православних громадян та ін. хресними ходами та маніфестаціями активно виступали проти

¹ Кирило (Говорун), архімандрит. (2017). *Українська публічна теологія*. – Київ: Дух і літера, 35.

² Бойко, А. А. (2016). *Релігійна журналістика*. – Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 19.

³ Филипчук, С. В. (2008). *Християнські конфесії та партії християнського спрямування в суспільному житті незалежної України*. : дис... канд. іст. наук. Острог, 108.

⁴ Там само, 87.

проведення навчання «Сі бриз». Вони прагнули зірвати навчання, таким чином протистояли військовому зближенню України з НАТО. Водночас в Одесі члени цих організацій були активними учасниками політичних акцій на підтримку встановлення пам'ятника імператриці Катерині II (митрополит Одеський Агатангел освятив цей монумент). Водночас ці всі події були представлені телесюжетами в новинних програмах на загальноукраїнських каналах та репортажами в провідних друкованих загальнодержавних медіа, закріплюючи таким чином усталений образ УПЦ МП в українському медіа-просторі. Слід наголосити, що світські ЗМІ транслювали сюжети, як: предстоятель УПЦ МП Володимир благословив вшанування українцями російського царя Миколи II та його сім'ї; з ініціативи Всеукраїнського братства ім. Олександра Невського був проведений хресний хід, який улітку пройшов вулицями Києва; Союз православних братств щороку ініціює та проводить хресні ходи, мітинги, присвячені Дню Перемоги.

Архірейський Собор 21 грудня 2007 р. засудив діяльність заполітизованих навколоцерковних громадських організацій, зокрема, «Союзу православних громадян України», якій діє на чолі з В. Кауровим. Митрополит Володимир наголошував, що діяльність Спільки православних громадян України не має стосунку до УПЦ, і засуджував політичне православ'я та деструктивний вплив на церковне життя України політичних і навколоцерковних громадсько-політичних організацій.

Аналізуючи медіатизацію православ'я МП, наголосимо на превалюванні в українському інформаційному просторі політичної складової образу, який значною мірою посилюють своєю діяльністю навколоцерковні організації політичного спрямування. Утім відображення в медіа-просторі діяльності інших навколоцерковних структур певною мірою, хоча й незначною, нівелює цю стійку односторонність. До прикладу, громадська організація «Україна православна» основну увагу зосереджує на проектах соціального служіння та розвитку суспільства, які ґрунтуються на православних цінностях. Зокрема інтернет-ресурс структури зазначає, що пріоритетними напрямками її діяльності є моральне виховання молоді, підтримка та розвиток православних недільних шкіл в Україні, пропаганда здорового способу життя, інституту сім'ї, соціальної відповідальності, інформаційно-аналітичний супровід діяльності представників МП, органів влади та ділових кіл у питаннях релігії і морального виховання.

2003 р. було засноване Київське релігійно-філософське товариство, що відновило свою діяльність завдяки благословенню Митрополита Володимира. Метою товариства є робота, спрямована на посилення впливу «канонічного православ'я в Україні», сприяння православно-християнському просвітництву, яке б відповідало на глибокі проблеми сьогодення, відтак сприяло б осмисленню християнських підвалів життя, формуванню християнських відповідей на важкі питання сучасного світу, відродженню вітчизняної релігійної філософії. Цим завданням відповідають основні напрями діяльності цієї навколоцерковної структури: проведення наукових конференцій, присвячених філософським інтерпретаціям актуальних богословських питань; видання журналу «Християнська думка»; забезпечення роботи постійно діючого науково-методичного семінару «Православ'я і культура». Так, у контексті реалізації власного місійного бачення товариство провело такі заходи: науково-теоретичний семінар «Святоотцівська концепція особистості і персоналістичні тенденції в російській релігійній філософії» (2003); конференції: «Православ'я і слов'янофільська традиція в російській релігійній філософії» (2004), «Богословське і філософське осмислення ісихаської традиції» (2005), «Православ'я і світ: богослов'я, філософія, культура (пам'яті о. Сергія Булгакова, о. Василя Зеньковського, о. Олександра Шмемана, о. Іоанна Мейендорфа)» (2006) тощо, учасниками яких були єпископ Діоклійський Калліст Уер (Оксфорд), протопресвітер Борис Бобринський, архімандрит Йов Геча, протоієрей Николай Чернокрак – декани Свято-Сергієвського Православного Богословського Інституту (Париж), доктор богослов'я Брендон Галлахер (Оксфорд), академіки РАН Ю. М. Осіпов і С. С. Хоружий (Москва), а також інші відомі богослови і філософи України та Російської Федерації.

Цілком поділяємо думку релігієзнавця П. Павленка, що «біляцерковні рухи православних вірян УПЦ МП, ховаючись здебільшого під назвами «громадських організацій», але водночас отримуючи благословення ієрархів на свою діяльність, тривалий час проводили по Україні цілком політичні, суцільно антиукраїнські заходи»¹. Діяльності навколоцерковних організацій УПЦ МП є,

¹ Павленко, П. (2016). *Політична складова діяльності УПЦ МП: православна періодика і біляцерковні інституції як інструменти зросійщення й сепаратизації України*. <<http://bratstvo-1615.org.ua/551>>

на думку провідних українських релігієзнавців, «загрозою національній безпеці країни, які через свої хресні ходи й інші зборища прагнуть повернути колесо історії назад, зокрема утверджуючи в мирянській суспільній думці гасло «Православне. Самодержавне. Народність» і царепоклоніння перед імператором Миколою II»¹.

Навколоцерковні організації і товариства УПЦ КП – це здебільшого братства, як: Київське Богоявленське ставропігійне братство, Київське молодіжне православне братство Св. кнн. страстотерпців Бориса і Гліба, Калуське молодіжне православне братство прп. Іова та Феодосія Манявських, Братство святої Великомучениці Варвари, Ніжинське молодіжне православне братство в ім'я Іоана Тобольського, Апологетичне братство св. мч. Іустина Філософа, Братство Святого Архистратига Михаїла, Львівське православне молодіжне братство Пресвятої Богородиці на честь ікони «Ії Нев'янучий Цвіт» тощо.

Громадське об'єднання «Київське Богоявленське ставропігійне братство» відродило свою діяльність 2016 р. під гаслом «Незалежна Церква – незалежна держава», бажаючи бути спадкоємцем однойменного братства 1615 р. Метою діяльності цієї структури, головою якої є проф. О. Саган, є згуртування українського народу в боротьбі за незалежність і цілісність країни; конституювання єдиної Української Помісної ПЦ; відродження духовності та давніх українських традицій і звичаїв; збереження і розвиток української культури. Реалізуючи завдання, братство долучається до святкувань патріотичних дат (приміром, 357-ї річниці перемоги українських військ у м.Конотопі), проводить наукові та богословські заходи, зокрема: міжнародну науково-практичну конференцію «Константинопольський Патріархат в історії України», науково-практичної конференції «Канонічність Українського православ'я: до історії проблеми».

Апологетичне братство священномученика Іустина Філософа, яке очолює протоієрей Сергій Цьома, займається поширенням православного вчення і відповідями на актуальні питання сьогодення в світлі православ'я на власному сайті (apologet.kiev.ua).

2002 р. із благословення Патріарха Філарета було засноване Київське православне молодіжне братство святих князів страстотерпців Бориса та Гліба. Братство об'єднує православну молодь УПЦ КП і на сьогодні є найбільш відомим і активним молодіжним об'єднанням цієї Церкви. Метою діяльності братства є пропагування християнського способу життя серед молоді, сприяння духовному зростанню та воцерковленню молоді через духовне навчання та участь у літургійному житті Церкви, а також реалізація соціальних проектів та сприяння товариському спілкуванню в християнській спільноті. Духівниками братства є відомі єпископи УПЦ КП — архієпископ Чернігівський і Ніжинський Євстратій (Зоря), архієпископ Полтавський і Кременчуцький Федір (Бубнюк) та архієпископ Рівненський Іларіон (Процик). Від самого початку діяльність братства розвивалась у кількох напрямках: духовно-освітньому, інформаційному, паломницькому, соціальному та літургійному. Богословські лекції, які читає, до прикладу, викладач апологетики Київської духовної академії протоієрей В. Сміх, були записані братчиками на відео та розміщені в інтернеті. Серед інших проектів братства — паломництва й табори, видавничий напрям (2008 р. братство ініціювало видання відомої дитячої серії «Християнська читанка»), створення братського камерного хору «Преображення», соціальні програми. Зокрема, групи братчиків опікуються Бучацьким дитячим інтернатом, дитячим будинком «Малютко» (м. Біла Церква), відвідують онкохворих дітей Київської обласної лікарні.

Вивчення ознак медіатизації УПЦ КП у вимірі діяльності навколоцерковних структур дозволяє висновувати, що найважливішою складовою її образу в українському інформаційному просторі є позиціонування цієї релігійної організації як національної церкви, що через соціальні комунікації та різні форми позакультових активностей послідовно проголошує необхідність для Української держави єдиної Помісної православної церкви, дбаючи про історичну, мовну та культурну спадщину.

Роль навколоцерковних організацій та об'єднань УПЦ МП та УПЦ КП як медіаторів між Церквою та українським суспільством, воцерковленими чи невоцерковленими громадянами, значною мірою окреслюється їхньою продуктивною силою – вірянами, які виступають засновниками, працюють волонтерами, стають жертводавцями цих навколорелігійних структур,

¹ Здіорук, С. (2014). *Релігія і національна безпека України [Текст] / С. Здіорук // «Русский мир» Кирила не для України*. Збірка наукових статей. Київ: УАР, 277.

допомагаючи таким чином реалізувати їхню місію. Маючи глибоку релігійну мотивацію до дії, вони активно використовують усю сукупність наявних церковних та нецерковних засобів, можливостей, продуктивних сил, щоби, покриваючи духовні та соціальні потреби широкого кола осіб, донести до них місійне повідомлення Церкви.

Як засвідчує проведений аналіз, в українському суспільному просторі простежується процес медіатизації православ'я, що оприлюднюється, зокрема, через призму різновекторної діяльності навколоцерковних організацій та об'єднань УПЦ МП та УПЦ КП. Такі структури в секуляризованому середовищі виступають у ролі медіаторів між церквами та невоцерковленими громадянами, які прагнуть задовольнити та реалізувати свої духовні потреби в освітньо-виховній, соціально-благодійній та громадсько-політичній царинах. Позацерковні структури здебільшого займаються різноманітною некультовою діяльністю, яка через соціальні комунікації артикулює важливі для православних теми в суспільно-релігійному дискурсі. Працюючи здебільшого на профанній території, ці організації привносять сакральні сенси в секулярне медіа-середовище.

Процесу медіатизації православ'я у вимірі діяльності навколоцерковних структур властива інкорпорація через світські та конфесійні ЗМІ в усі сфери життя українського суспільства. Відтак медіатизація УПЦ МП та УПЦ КП поглиблює процеси політизації релігії, сакралізації політики, консюмеризму, приватизації релігії та секуляризації, що наявні в українському суспільстві.

References:

1. Balaklyts'kyi, M. A. (2011). *Mediatyzatsiya protestantyzmu v Ukrayini 1991-2010 rokiv* [Mediatization of Protestantism in Ukraine 1991-2010]. – Kharkiv: Kharkivs'ke istoryko-filolohichne tovarystvo [in Ukrainian].
2. Boyko, A. A. (2016). *Relihiyna zhurnalistyka* [Religious journalism]. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyy tsentr «Kyivs'kyi universytet» [in Ukrainian].
3. Dudar, N., Shanhina L. (2002). *Relihiya i Tserkva v suspil'nomu zhytti Ukrayiny* [Religion and Church in the public life of Ukraine]. *Natsional'na bezpeka i oborona*. [National Security and Defense] #10 [in Ukrainian].
4. Zdioruk, S. (2014) *Relihiya i natsional'na bezpeka Ukrayiny* [Religion and national security of Ukraine]. «Russkyi myr» Kyryla ne dlya Ukrayiny. Zbirka naukovykh statey. Za redaktsiyeyu prof. A. Kolodnoho. ["Russian World" of Cyril is not for Ukraine. Collection of scientific articles. Edited by Prof. A. Kolodny] Kyiv: UAR [in Ukrainian].
5. Kyrylo (Hovorun), arkhimandryt. (2017) *Ukrayins'ka publichna teolohiya* [Ukrainian Public Theology]. Kyiv: Dukh i litera [in Ukrainian].
6. Pavlenko, P. (2016) *Politychna skladova diyal'nosti UPTs MP: pravoslavna periodyka i bilyatserkovni instytutsiyi yak instrumenty zrosyshchennya y separatyatsiyi Ukrayiny* [Political component of the activities of the UOC-MP: Orthodox periodicals and churches as instruments of Russification and separation of Ukraine]. <<http://bratstvo-1615.org.ua/551/>>. [in Ukrainian] (2016, January, 21)
7. *Relihiynist' ukrayintsev: riven', kharakter, stavlennya do okremykh aspektiv tserkovno-relihiynoyi sytuatsiyi i derzhavno-konfesiynnykh vidnosy* [Religiousness of Ukrainians: level, character, attitude to certain aspects of church-religious situation and state-confessional relations]. (2013) *Relihiya i vlada v Ukrayini: problemy vzayemovidnosyn* (informatsiyeni materialy). Kyiv: Tsentr Razumkova [in Ukrainian].
8. *Relihiya i Tserkva v ukrayins'komu suspil'stvi: sotsiolohichne doslidzhennya* [Religion and Church in Ukrainian society: sociological research]. (2016) *Relihiya, Tserkva, suspil'stvo i derzhava: dva roky pislya Maydanu*. [Religion, Church, society and state: two years after the Maidan] Kyiv: Tsentr Razumkova [in Ukrainian].
9. *Stavlennya hromadyan Ukrayiny do suspil'nykh instytutiv, elektoral'ni oriyentatsiyi : Rezul'taty sotsiolohichnoho doslidzhennya* [Attitude of Ukrainian Citizens to Public Institutions, Electoral Orientation: Results of Sociological Research]. (2017) *Relihiya i vlada v Ukrayini: problemy vzayemovidnosyn* (informatsiyeni materialy). [Religion and power in Ukraine: problems of relations (informational materials)] Kyiv: Tsentr Razumkova [in Ukrainian].
10. Fylypchuk, S. V. (2008) *Khrystyans'ki konfesiyyi ta partiyi khrystyans'koho spryamuvannya v suspil'nomu zhytti nezalezhnoyi Ukrayiny* [Christian confessions and parties of Christian orientation in the social life of independent Ukraine]. Dys... kand. nauk: 09.00.11. [in Ukrainian].
11. Asp, K. *Medialisering, medielogik, mediekraati*. Nordicom-Information. #4. [in English].
12. Hjarvard, S. (2016) *Mediatization and the changing authority of religion*. *Media, Culture & Society*. Vol. 38 (1). [in English].
13. Hjarvard, S. (2011) *The mediatization of religion: Theorising religion, media and social change*. *Culture and Religion*. [in English].
14. Hjarvard, S. (2008) *The Mediatization of Society: A Theory of the Media as Agents of Social and Cultural Change*. *Nordicom Review*. Vol. 29 (2). [in English].